

Bijna als familie

Andrea Kluitmann in gesprek met Alicja Oczko
(Vertalershuis kamer #5: Hella S. Haasse)

Andrea Kluitmann (1966) werd geboren in Duitsland en kwam voor haar studie naar Nederland en bleef. Ze studeerde Duitse taal- en letterkunde in Bochum en Amsterdam en vertaalt Nederlandse en Vlaamse kinder- en jeugdboeken, graphic novels, toneelstukken en romans in het Duits, o.m. van Gerbrand Bakker, Brecht Evens, Anna Woltz en Hella Haasse. Daarnaast recenseerde ze Duitstalige literatuur voor de Volkskrant. Als columnist van het Expertisecentrum Literair Vertalen schreef ze regelmatig over haar ervaringen ‘tussen twee talen’. Ze was lid van de raden van advies van het Nederlands Letterenfonds en het ELV, medeorganisator van de Vertalersgeluktournee en was vanaf het begin betrokken bij Vertaalverhaal.nl. Ook werkt ze als taaltrainer Duits voor auteurs en anderen uit de culturele sector. Ze geeft workshops en lezingen over spreken in het openbaar, vertalen en literatuur. Voor haar grote inzet voor het vertalersvak ontving ze in 2014 de VvL-Penning. ‘Bijna als familie’ was een van de columns die ze maandelijks schrijft over het Vertalershuis Amsterdam.

Alicja Oczko (1967) studeerde Nederlandse Taal- en Letterkunde aan de Universiteit van Wrocław, afgerond met een doctoraalscriptie over Het Achterhuis van Anne Frank, dat in 2000 ook haar eerste vertaling werd (Dziennik). Om haar kennis van de Nederlandse taal en cultuur te verrijken, woonde ze vier jaar in Nederland. Ze vertaalde werk van o.m. J. Bernlef, Matthijs van Boxsel, Hella S. Haasse, Moses Isegawa, Cees Nooteboom, P.F. Thomése, Stefan Hertmans en Jan Brokken, en groeide uit tot een van de productiefste vertalers van Nederlandstalige literatuur in Polen. Ook begeleidt ze beginnende vertalers Nederlands-Pools als mentor en schrijft ze leesrapporten voor Poolse uitgeverijen. In 2016 ontving ze de Nederlands Letterenfonds Vertaalprijs.

Bijna als familie

In het grondig gerenoveerde Vertalershuis Amsterdam kregen de vijf kamers elk een thematische inrichting rond een klassieke auteur. De vijfde en laatste ‘kamernaam’ is die van Hella S. Haasse (1918–2011), auteur van romans, essays, toneel en poëzie. Haar doorbraak naar het grote publiek kwam met de novelle *Oeroeg*, het Boekenweekgeschenk in 1948. Haar oeuvre is veelvuldig bekroond, onder meer met de P.C. Hooftprijs en de Prijs der Nederlandse Letteren. Ook in het buitenland behoort Haasse tot de meest gelezen Nederlandse schrijvers. Zo werd haar roman *Heren van de thee* in zesentwintig talen vertaald.

Alicja Oczko tekende voor de Poolse vertaling van deze roman. Naast Haasse vertaalde ze werk van onder meer Jan Brokken, Stefan Hertmans, Eva Meijer, Cees Nooteboom en Tommy Wieringa. In 2016 ontving Oczko de Letterenfonds Vertaalprijs.

Alicja, de Letterenfonds Vertaalprijs werd je niet alleen toegekend voor de literaire kwaliteit van je vertalingen maar ook voor je ambassadeurschap. Je hebt veel Nederlandse literatuur ondergebracht bij Poolse uitgevers. Heb jij Hella S. Haasse voor Polen ontdekt?

Ik was zo blij toen ik die prijs mocht ontvangen, zo’n grote eer! En ja, meestal weet ik meteen welke Poolse uitgever ik voor welk boek kan benaderen. Soms lukt dat.

Maar nee, Haasse was al lang ontdekt! Zofia Klimaszewska heeft haar als eerste vertaald. Zij was echt een van de belangrijkste wegbereiders voor de Nederlandse literatuur in Polen, ze is in 2007 overleden.

Toen ze in 2000 bezig was met *De wegen der verbeelding* wilde de uitgever meteen nog twee of drie boeken van Haasse publiceren. Zofia had daar geen tijd voor en vroeg mij, toen ze een keer bij ons op bezoek was, of ik *Een gevaarlijke verhouding of Daal-en-bergse brieven* wilde vertalen. Ik wist niet wat ik hoorde: Zofia Klimaszewska vroeg mij om zo’n grote auteur te vertalen, en voor een zeer goede uitgeverij van mooie, hoogkwalitatieve literatuur in vertaling, Noir sur Blanc. Eigenlijk een kleine uitgever, maar ze zijn wel heel invloedrijk. Ze zitten ook in Zwitserland en zijn eigenaar van een andere uitgeverij in Polen, Wydawnictwo Literackie. Dat is ook een heel goede literaire uitgeverij. Bij Noir sur Blanc is Haasse precies op de juiste plek.

En hoe ging het vertalen?

Dat was echt niet makkelijk. Ik was nog jong en *Een gevaarlijke verhouding* bleek een erudiet boek. Het is niet zomaar een roman, het speelt met veel verschillende vormen en is bijna non-fictie, maar dan op een heel literair niveau. De schrijver gaat aan de haal met een personage van Pierre Choderlos de Laclos: de markiezin de Merteuil, de mannenverslindster uit zijn beroemde brievenroman *Les liaisons dangereuses* uit 1782. Haasse laat een moderne vrouw in gesprek gaan met deze markiezin. Daar zit veel filosofie in, en veel eigentijdse gedachtenwisseling. Wat die markiezin deed was heel zelfstandig, en ook heel eenzaam, ze ging volledig voor haar

passie. Ik denk dat dat ook is wat lezers zo aanspreekt, ook nu nog. Het is een tijdloos thema.

Wat me bijzonder fascineert aan Haasses werk is haar heldere en sublieme stijl. Het is een kunst om bij het vertalen een even elegant resultaat te bereiken. Vooral haar lange zinnen vind ik prachtig. Gelukkig houdt het Pools van lange zinnen, veel meer dan het Nederlands, en hebben we verschillende constructies die daarbij goed van pas komen.

Moet je je Nederlands ‘onderhouden’, ben je bijvoorbeeld vaak in het Vertalershuis?

Helaas niet zo vaak als ik zou willen. Ik kan niet zomaar een langere periode achter elkaar vrije dagen opnemen omdat ik een vaste baan heb bij een uitgeverij. Na mijn studie, lang geleden intussen, heb ik een paar jaar in Nederland gewoond. Ik heb contact met de taal via mijn Nederlandse vrienden en kennissen, dagelijks volg ik online Nederlandse pers, media etc. Tegenwoordig is de communicatie zo veel makkelijker. Maar met elk nieuw vertaalcontract denk ik dat het leuk zou zijn om in het Vertalershuis aan de vertaling te werken.

Je werkt zelf bij een uitgeverij. Weet je daarom zo goed hoe je uitgevers voor Nederlandstalige literatuur kunt vinden?

Ja. Al werk ik bij een meer commerciële uitgever. Daar doe ik thrillers, misdaadromans, de zogenaamde ‘vrouwenliteratuur’ en ook Young Adult. Maar ik denk dat ik me vrij goed kan verplaatsen in uitgevers en weet hoe ik over boeken moet vertellen. Dat is wel een voordeel. Ik werk al sinds 2004 in het boekenvak en ken daardoor zowel in Polen als in Nederland vrij veel uitgevers.

Is het gelukt om Hella S. Haasse een Pools publiek te geven?

Ja, tot op zekere hoogte. Cees Nooteboom is bekender, maar als je het in Polen hebt over Nederlandse schrijvers dan wordt zij ook altijd genoemd. Na de *Daal-en-bergse brieven* vroeg de uitgever of ik *Heren van de thee* en *Sleuteloog* wilde vertalen. Natuurlijk wilde ik dat!

Dat zijn drie heel verschillende boeken. Heb je een favoriet?

Heren van de thee. Ik vind trouwens dat je *Sleuteloog* kunt lezen als een soort vervolg daarop, ook al is *Sleuteloog* psychologisch. Het gaat meer om wat zich tussen de mensen afspeelt, terwijl *Heren van de thee* echt een roman is over familie, en over de maatschappij.

Heb je Haasse ooit ontmoet?

Toen ik bezig was met *Heren van de thee* zat ik voor het eerst in het Vertalershuis Amsterdam. Patricia de Groot, Haasses redactrice bij Querido, had toen geregeld dat we samen bij haar op bezoek konden, in haar woning in de Vondelparkbuurt. Ze was toen al negentig en had problemen met bewegen. Boven kwam je het huis binnen en de grote kamer was beneden, daar gebruikte ze een traplift voor.

Ik was heel zenuwachtig, maar ze was erg vriendelijk en geïnteresseerd. Dat was trouwens niet de eerste keer dat ik haar had gezien. In 1990, toen ik in mijn voorlaatste studiejaar zat, deed ik een zomercursus van de Taalunie voor buitenlandse studenten Neerlandistiek in Breukelen. En daar was Hella S. Haasse een van de Nederlandse auteurs die een lezing hielden. Ik had uiteraard toen nooit kunnen denken dat ik ooit haar werk zou mogen vertalen.

Kijk, dit hier hangt bij ons aan de muur. We hebben dit portret al vele jaren in huis, het voelt bijna alsof ze een familielid is. Bovendien lijkt ze op deze foto een beetje op mijn moeder en op mijn grootmoeder.

Ik hoop trouwens dat er een vervolg komt. Ik heb Noir sur Blanc gevraagd of ze nog meer boeken van Hella S.

Haasse willen uitgeven, en ze zeiden niet 'Nee'. Het was best een hoopgevend gesprek.